

dául az irányhármasság révén” (129.). A magyar nyelv agglutináló jellegéből fakadó térbeli irányhármasság (bennlevőség, mellettség, felületiség) azonban a világban való tájékozódás kiindulópontja, sőt az időre is vonatkozatható: férjhez megy, elveszik feleségül, kihordja gyermekét, elvállik.

Ebből a kiindulópontból, párhuzamos korpuszokra alapozva vizsgálja meg Magyarai Sára a magyar és román nyelvi világtkép egy részletét. A két nyelv eredetében és típusában különbözik egymástól, ám elemzéssel kimutathatók univerzális (antropológiai) megoldások, a több évszázados együttélés pedig erős areális kapcsolatot jelentett, ami szemantikai hatásokkal járt együtt (különösen az erdélyi magyarság és a vele együtt élő románság nyelvében).

Az egyes kiválasztott fogalomköröket aprólékosan és több szempontból vizsgálta meg Magyarai Sára. Minden bizonnyal példái és következtetései még árnyalhatók további nyelvjárási vagy éppen irodalmi nyelvi anyag bevonásával. A szerző összegzései azonban bizonnyal megállják a helyüket. A kiválasztott kulcsszavak segítségével rekonstruálta azokat a képzeteket, amelyeket a beszélők előhívhatnak

(rekonstruálnak) az adott szavak használatakor. E tekintetben a két beszélőközösség között több az egyezés, mint a különbözőség. Olyan finomságokra is fény derült, mint hogy a főnevek esetében a profilokban több az eltérés, az igék esetében pedig abban, hogy a magyar ige a folyamatot, a román ige a cselekvés eredményét kódolja (136.). Bizonyítható volt az általános kognitív nyelvészeti alaptétel, hogy minden, amit érzünk, tapasztalunk, a testünk által történik, ahhoz viszonyítva beszélünk róluk és annak alapján kódoljuk. Ezt nevezzük másként antropomorfizációnak. Kövecses Zoltán a metaforikus jelentés „megtestesüléséről” beszél metaforaelméleti könyvében, Magyarai Sára megtestesítéséről (136.). (*Horváth Gizella: Türelőkészlet az esztétikához. Kolozsvár: Egyetemi Műhely Kiadó–Bolyai Társaság, Nagyvárad: Partium Kiadó, 2012, 268 p.; Magyarai Sára: A nyelvi világtkép a magyar és a román nyelvben. Nagyvárad: Partium Kiadó–Erdélyi Múzeum Egyesület, 2015, Oradea: Partium; Cluj Napoca: Societatea Muzeului Ardelean, 2015, 164. p.)*

Balázs Géza

nyelvész, ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék; Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad

Hűlt nyomokon

A 90-es évek mintha a liberalizmus évtizede lett volna. A magyar nyilvánosságban és könyvpiacra olyan gondolkodók és történészek, mint John Rawls, David Gray, Isaiah Berlin, Pierre Manent műveinek fordításai, Kis János, Dénes Iván Zoltán vagy Ludassy Mária kontextualizáló művei, az Osiris, a Tanulmány, az Új Mandátum vagy az Atlantisz kiadói politikája révén úgy tűnt, az európai és tengerentúli szabadelvű gondolkodás megismerése a magyar könyvpiac egyik vezérvonalá-

Az elmúlt években változni látszik a trend, a konzervatív gondolkodás egy sor alapműve most sincs lefordítva magyarra, de 2005 óta a magyar tudományos könyv- és folyóiratkiadás az eszmetörténeti hagyomány konzervatív elemeire is látható figyelmet fordít.

Hogy a mozgalom forrásvidéke a *Múltunk* folyóirat 2002-es konzervatívizmus-számánál van-e, a Habsburg Intézet 2005-ös konzervatívizmus-konferenciájánál vagy a 2009-es, Romsics Ignác szerkesztette, magyar jobboldali hagyománnyal foglalkozó kötetnél, azt bajos volna megmondani. (*A magyar*

jobboldali hagyomány, 1900–1948. A kötetnek e sorok szerzője is munkatársa volt.)

A Kossuth Kiadó nem első alkalommal vállalkozott arra, hogy az MTA II. osztályával közösen reflektáljon a közélet történet- és emlékezetpolitikai fejleményeire: *a Történelem és emlékezet* c. kötet – részben ugyanezen szerzőkkel az akkoriban dúló Szabadság téri emlékmű-vitára reagált az akadémiai tudományosság eszközeivel. A mostani kötet pedig az osztályelnök, Hunyady György előszavában is azonosíthatóan a 2015 folyamán Hóman Bálint megítélése körül kialakult polémia hatására született. A tíz előadás (és Romsics Ignác Gyáni Gábor megszólalásához fűzött megjegyzése) nyilván nem adhat teljes eszmetörténeti tablót – hosszan lehetne sorolni azokat az érdekes gondolkodói pályákat, csoportokat, lapokat, amelyek kimaradtak a felsorolásból –, ugyanakkor markáns eszmetörténeti profilok felvillantásával tud segítséget adni ahhoz, hogy érthetővé váljanak a korszak dilemmái és sorsválasztásai. Ezt a feladatát a kötet szépen teljesíti: jóval többet ad, mint kötelező kúrt, félgözzel felvázolt előadásszövegeket. Frank Tibor, Hunyady György, Szabadsfalvi József vagy a kötet bevezető-kontextualizáló tanulmányát jegyző Romsics Ignác nyilván nem először merülnek alá Balogh József, Kornis Gyula, Moór Gyula vagy Bethlen István életművében, mégis láthatóan vállalták azt, hogy frissen és új szemmel tekintsenek a sokszor látott életművekre.

A fogalmi keretek egyneműsége dacára meglehetősen különböző szövegek születtek: Romsics Ignác szikáran és elegánsan foglalta össze a harmincas évek változásait a „koreszmék” szorításában, és fejtette fel a magyar politika jobbrtolódásának belső és külső okait. Írásának vége rafinált krocki, a kötet alakjainak csoportképe is egyúttal. Míg Hu-

nyady György portréja szellemes, nagyívű és reflektált esszé Kornis Gyuláról (1967-ben megvédett kandidátusi disszertációjának is ő volt a témája), és hasonló mintát követ Szabadsfalvi József Moór Gyuláról szóló tanulmánya, illetve Frank Tibor áttekintése a *Hungarian Quarterly* köréről és Balogh Józsefről (mindketten már többször publikáltak hőseikről): levéltári/kézirattári hivatkozásokkal, kontextualizálással, a korszak belső viszonyainak, az ellen- és rokonszenvek hálójának felfejtésével, Dénes Iván Zoltán Szekfű-portréja (amelynek bázisát a szerző tavaly megjelent történészi pályaképe adja) már inkább átvezetés abba a tűnődő-esszéisztikus, problémafelvető irányba, amelyet Gyáni Gábor Mályusz-portréja és Szegedy-Maszák Mihály Horváth János irodalomtörténészről írott sorai jeleznek. Míg az előbbi írás a szerzőtől megszokottan gondolatébresztő, sőt provokatív (Mályusz antiszemitizmusának vitatása adja értelmét a kötet furcsa appendixének, amelyben Romsics válaszol a munkáját érő megjegyzésekre), addig Szegedy-Maszák Mihály Horváth János-idézése sokban rezonál a szerző *Élet és Irodalomnak* adott július 15-i interjújára (Károlyi Csaba: „Amit én csináltam, az a megőrzése valaminek” – Beszélgetés Szegedy-Maszák Mihállyal. *Élet és Irodalom*, 2016. július 15. 3–4) és az abban foglalt rezignált megállapításokra – például a magyar irodalomtudomány megkésett trendkövetéséről. Ez az interjú fájdalmas búcsúnak is bizonyult. Jelen sorok írása közben érkezett a hír, hogy Szegedy-Maszák Mihály 2016. július 24-én elhunyt.

Horváth János életművét összegző sorai: „Soha nem alkalmazkodott a változó politikai körülményekhez. Ezt is lehet értékelni” – a jelenkornak szóló fricska gyanánt is olvashatók. Kelemen János írása Benedetto Croce

és Giovanni Gentile válaszájáról némiképp kilóg a kötet vállalt tematikájából, de jól tükröz bizonyos értelmiségi utakat a huszadik századi Európában.

Ujváry Gábor és Ungváry Krisztián sajátból és vitafórumokról áthúzódó pengeváltása Hóman Bálintról más szempontból tanulmányos olvasmány. A két szerző egymástól eltérő diszkurzív stratégiákat választott: írásaik az olvasóban erodálják a történetírásba mint diszciplínába vetett hitet, s erősítik azokat a leegyszerűsítő, de igen elterjedt gondolatmeneteket, amelyek a történettudomány szituativitásáról szólnak. Ujváry – a kötetben egyedülként – nem fűzött jegyzeteket a művéhez, hanem csak összefoglaló olvasmányjegyzéket adott, igaz, hozzáértését és forrásismeretét a témában nehéz kétségbe vonni. Ráadásul hivatkozik a vele vitában álló Ungváry ezzel kapcsolatos írására, míg Ungváry Krisztián vitapartnerének a *Rubiconban* megjelent cikkeket citálja mindösszesen – holott Ujváry témabeli munkássága ennél lényegesen bővebb. A Veritas Intézet kutatócsoport-vezetőjének írása lendületes védőbeszéd Hóman mellett, a szövegben sorjáznak a pozitív értéktartalommal telített kijelentések („vállalható”, „követhető”, „aranykor”, „többnyire jó döntéseket hozott”, a „legnagyobb magyar középkorászok között a helye”), és ezekkel láthatóan olvasói érzelmeire kíván hatni. Ungváry más stratégiát választott, hasonlóan érzelmeikkel telített szövegét bőven ellátta jegyzetappa-

rátussal (és a főszövegben hivatkozott a vitapartnerére, amit viszont Ujváry nem tett meg), és miközben hódol régi szenvedélyének, a népiek kontextuson kívüli elítélésének, illetve azzal a mostanság egyre elterjedtebb – és e sorok írója által nem túlzottan kedvelt – eljárással él, hogy sorban tesz visszamenőleges szemrehányásokat története szereplőinek (mert Hóman „hajmeresztő” dolgokat állít a vizsgálói előtt, „hazudik” vagy éppen „igazat mond”, illetve a népbíróság nem ítéli el azért, amiért igazából kellett volna), hosszú szövege összességében meggyőzőbbnek tűnik, mint Ujváry írása. Jellemző egyébként, hogy – ha helyes az idézet – Hóman a kihallgatói előtt rosszul idézte egykori barátja és szerzőtársa, Szekfű Gyula *Három nemzedék*-ének címét. Ami megint csak a vádlott ürügykeresésének megállapítására csábít.

A vita, amely voltaképp a könyv apropóját adta, tehát feloldatlanul zárul, de egyúttal széles fókuszú csoportképét adja egy valóban sok arcú bemutatató csoportnak, választásaiknak, eszméiknek és bukásuknak. A kései olvasóban felöltik a kérdés: melyek a mai konzervatívok útjai? Egyáltalán: vannak-e még, és főként, alkalmasak-e ilyen mély elemzésre? (*Papp Gábor (szerk.): Konzervatív gondolkodók a két világháború között – Egy akadémiai ülészak előadásai. Bp., Kossuth, 2016, 302 p.*)

Ablonczy Balázs

történész, MTA Bölcsészettudományi
Kutatóközpont Történettudományi Intézet

CONTENTS

Computer in Literary Studies

Guest Editor: Margit Kiss

Margit Kiss – Tamás Mészáros: Introduction	1282
Zsolt Almási: A Text for a Reader: Quantitative Methods and Shakespeare Philology ...	1286
Ferenc Máté Bodrogi: Electronic Critical Editions in Hungarian Classical Literature ...	1292
Adrienne Dömötör – Attila Novák: Letters of Noblemen, Court Records of Witch Trials—and a New Database: A Historical Corpus of Hungarian ‘Private’ Language Use	1297
Margit Kiss: Analysis of an 18 th Century Writer’s Corpus	1305
Tamás Mészáros: How Could Modern Informatics Improve Literary Research?	1310
Gábor Palkó: What Does Digital Philology Mean in the Age of the Semantic Web?	1316
Róbert Péter: Big Data Challenges and Possibilities in the Humanities: Distant Reading of Digital Texts and Metadata	1323
Levente Seláf: Developing and Interlinking Digital Poetical Repertories	1331

St. Martin of Tours (316–397)

Géza Pálffy: The St. Martin’s Coronation Church in Pozsony: One of the Most Important Burial Places of the Kingdom of Hungary	1337
Ferenc Tóth: Sabaria Patria Sancti Martini. Writings of Travelers, Soldiers and Diplomats on Saint Martin’s Cult in Szombathely	1349
István Váncsa: The Goose Hangs High.....	1359

Study

Pál Tamás: Digital Workforce in the 2020s	1365
Imre Dobos – Gábor Michalkó – Erzsébet Nováky: Why There Is No Royal Road for Quantification of Publication Requirements in Habilitation Processes?	1379

Discussion

Miklós Hadas: The MTA and Masculine Domination	1391
--	------

Introduction of the New Corresponding Members of the MTA

László Dunai	1395
András Frank	1397

<i>Outlook (Júlia Gimes)</i>	1399
------------------------------------	------

<i>Book Review (Júlia Sipos)</i>	1403
--	------